

تأثیر متقابل علوم دینی و علوم جنایی در جرم و کیفر انگاری و کیفیت اجرایی آن

(جلد اول)

سیاست جنایی - کیفری جوامع و کشورهای اسلامی (تفنی - قضایی و اجرایی)

تالیف

دکتر ایرج گلدوزیان

استاد دانشگاه تهران

(دانشکده حقوق و علوم سیاسی)

انتشارات : طرح نوین اندیشه

فروردین ۱۳۸۸

موسسه فرهنگی طرح نوین اندیشه

سرشناسه	: گلدوزیان، ایرج، ۱۳۱۶ -
عنوان و نام پدیدآور	: تأثیر متقابل علوم دینی و علوم جنایی در جرم و کیفرانگاری و کیفیت اجرای آن / جلد اول / مؤلف ایرج گلدوزیان.
مشخصات نشر	: تهران : طرح نوین اندیشه، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۲۲۴ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۶۱۳۱-۰۵-۶
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
موضوع	: حقوق جزا - کشورهای اسلامی
موضوع	: Criminal law -- Islamic countries
موضوع	: حقوق جزا -- ایران
موضوع	: Criminal law -- Iran
موضوع	: حقوق جزا (فقه) - کشورهای اسلامی
موضوع	: Criminal law (Islamic law) - Islamic countries
موضوع	: حقوق جزا (فقه) -- ایران
موضوع	: Crime law (Islamic law) -- Iran
رده بندی کنگ	: ۱۳۹۷ ت ۲ گ/ ۹۷۴ KMC
رده بندی دربی	: ۳۴۵/۱۶۷
شماره کتاب شناسی ملی	: ۵۵۶۴۳۶۶

موسسه فرهنگی-تربیتی طرح نوین اندیشه

انتشارات طرح نوین اندیشه

تهران. فلسطین شمالی، پایین تر از بلوار کشاورز، کوچه میرزا جت دوست، پلاک ۲۹

۸۸۹۸۶۲۷۷ - ۸۸۹۸۶۲۷۷

www.tnovin.com

تأثیر متقابل علوم دینی و علوم جنایی در جرم و کیفرانگاری و کیفیت اجرای آن - جلد اول

مؤلف: دکتر ایرج گلدوزیان

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

چاپ اول: ۱۳۹۸

مدیر تولید: حمیدرضا خانی

ویراستار و صفحه آرا: تینا جمولی

طراح جلد: نیما معینیان

حق چاپ محفوظ است

قیمت: ۴۰۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۱۳۱-۰۵-۶

ISBN: 978-622-6131-05-6

پیشگفتار

علم گم‌شده‌ی انسان است بجوئید آن را ولو نزد کافر (غیرمسلمان) باشد.

«از فرمایشات حضرت علی (ع)»

La Science est L'ouaille égarée du Musulman.

Reprends – La, Serait – ce chez Les Mécréants.

Ali, IVe calife^۱

رشته حقوق علم است یا هنر؟

– حقوق رشته‌ای است یا علمی. زیرا قواعد ثابت و فراگیری دارد که در هر زمان و مکانی قابلیت

تجربه را دارد و در دراز مدت نتایج حاصل از آن قابل پیش بینی است.

– حقوق فن است؛ زیرا قضات، وکلاء، دانشجویان و مشاورین قضائی و حقوقی با فراگیری قواعد

آن، در به کار بستن آن‌ها اهتمام دارند.

– حقوق هنر است؛ زیرا به کارگیری قواعد آن بدون دقت و استعداد و استفاده از فرصت‌های زمانی

توسط به کارگیرنده بستگی دارد.

بدین ترتیب به خاطر کاربرد سه گانه‌ی آن، می‌توان استنباط کرد که علم حقوق، جهانی است و از

ویژگی‌های آن درون مرزی و برون مرزی بودن آن است. در این صورت آگاهی از قواعد آن، در

^۱ . Louis Miliot (professeur à la faculté de Droit de paris).

<INTRODUCTION A L'ETUDE DU DROIT MUSULMAN>. Recueil, sirey.

۱۹۵۳.P.VIle.

محدوده‌ی مقررات ملی کافی نیست و با طرح نظام‌های ملی از طریق حقوق تطبیقی، حقوق به عنوان پدیده‌ای جهانی و فرامرزی به عنوان یک پدیده‌ی علمی قابلیت مطالعه و بحث و بررسی را دارد. حقوق تطبیقی وسیله‌ای است که با کاربرد فرامرزی و بین‌المللی خود، حقوق را واجد ویژگی علمی نموده و اطلاق عبارت «علم حقوق» را به آن توجیه می‌کند.

حقوق جزا در ارتطاف با تعیین رفتارهای جزایی و میزان مجازات آن‌هاست و آیین دادرسی کیفری به تعیین شیوه‌های رسیدگی قضایی اختصاص دارد. تحقیقات و مطالعات حقوقی شامل قوانین و مقرراتی است که به عنوان «قوة رضوعه» یا «حقوق مثبت» (Droit positif _ Positive law) نامیده می‌شود و بدنه اصلی نظام حقوقی را تشکیل می‌دهد.

اداره‌ی جمعیت یک میلیارد و چند صد میلیون پیرو و پایین بودن دعاوی ناشی از روابط مردم آن جامعه را می‌توان با بررسی قوانین و مقررات حاکم بر آن جامعه شناخت و مورد مطالعه تطبیقی با سایر جوامع قرار داد. بررسی حقوق کشورهای اسلامی نیز می‌تواند مفید باشد. مطالعه در حقوق خارجی، دیدگاه‌ها و کیفیت لوایح قانونی تنظیمی را آلا می‌برد. به طوری که نهایتاً استفاده مطلوب از نتایج حقوق تطبیقی در وضع و اصلاح قوانین می‌تواند نقش مثبت داشته باشد. در عین حال، استفاده از تجربیات سایر کشورها در وضع قوانین باید با شرایط فرهنگی و اجتماعی، اعتقادی، سیاسی و اقتصادی متناسب باشد.

در مورد رفع نیازهای اقتصادی و تجاری، کشورها به دنبال وحدت حقوقی هستند، به نحوی که با افزایش حجم معاملات و مبادلات تجاری به ضرورت یکسان‌سازی مقررات ملی یا داخلی با مقررات کشورهای طرف تجارت، بیشتر احساس نیاز می‌شود. مبارزه با مسائل قاچاق و به ویژه قاچاق انسان، مواد مخدر و سلاح‌های کشتار جمعی و میکروبی، مستلزم مسدود نمودن راه‌های پول‌شویی برای

مبارزه با این قبیل پدیده هاست. به علاوه جرایم اینترنتی و جعل و کلاهبرداری کامپیوتری، استفاده از ماهواره و رعایت مالکیت معنوی، نیاز به وضع مقررات یکسان و هماهنگ در سطح جهانی دارد. در کشور ایران، استفاده از وسایل ارتباطات جدید از قبیل پست الکترونیکی، داده های الکترونیکی و تبادل اطلاعات در حال گسترش است. ولی، آیا از لحاظ ارزش اثباتی و ادله دعوای کیفری و حقوقی، مکاتبات الکترونیکی اعتبار دارند یا خیر؟ آیا امضای الکترونیکی قابل استناد است و می توان از طریق داده ها، مبادرت به انعقاد عقد و قرارداد نمود؟ بنابراین هنگام تدوین قانون تجارت الکترونیکی و تعیین ضمانت اجراهای حقوقی و کیفری آن به شناخت قوانین خارجی روز و در حال تکامل نیاز هست.

با انتشار این کتاب که در ارتباط با علوم کیفری شامل سیاست جنایی- کیفری، جامعه شناسی کیفری و جرایم مطرح در کشورهای اسلامی می باشد.

امیدوارم جلد دوم کتاب مزبور با بررسی «ترقی موضوعه ی کشورهای اسلامی نیز به زودی تقدیم

شود. لازم به یادآوری است که حدود ۶۶ سال قبل (۱۸۸۳) استاد فرانسوی LOUIS MILLIOT

در کتابی حجیم، تحت عنوان: «مقدمه ای بر مطالعه ی حقوق مسلمان» منتشر نمود که در اولین

صفحه ی کتاب خود تحت عنوان «آگاهی و درود بر خواننده» می نویسد: «این کتاب از فرمایشات حضرت علی(ع)

را نوشت که در پیشگفتار کتاب حاضر، متن و ترجمه ی آن را تقدیم نمودم.

فهرست مطالب

مقدمه:	۱۹
فصل اول: تحول ا. یخ پدیدۀ مجرمانه: جرایم و کیفر آن ها در دوران باستان و یونان قدیم	۲۱
بخش اول: انواع جرایم و کیفر آن ها در دوران باستان	۲۱
مبحث اول: جرم و گناه ا. ده ها - خانواده	۲۱
مبحث دوم: انتشار مقررات کیفری در جمع اولیه	۲۳
بخش دوم: تحول واگذاری اختیار قصاص به متهم و ا. خو شاوندان بزه دیده (قربانی جرم) و امکان عفو و تبدیل آن به دیه	۲۴
مبحث اول: نقش اولیاء دم قربانی در تعیین کیفر بزهکار	۲۴
مبحث دوم: قصاص	۲۴
فصل دوم: فلسفۀ ی جرم و کیفر آن ها در یونان باستان	۲۶
بخش اول: تقویت حس عدالت خواهی و نفرت از ظلم و ستم	۲۶
بخش دوم: ضرورت دادرسی منصفانه براساس نظریۀ افلاطون	۲۶
بخش سوم: کیفرشناسی و آثار کیفر ضمن مبارزه با فقر و جهل از دیدگاه افلاطون	۲۷
مبحث اول: کیفر و کیفیت اجرای آن از دیدگاه افلاطون و ارسطو	۲۸

- مبحث دوم: اجتماعی کردن بزهکار و اصلاح وی با کیفر حبس از دیدگاه افلاطون ۲۹
- فصل سوم: تحول در علوم جنایی و کیفری در جوامع امروزی ۳۱
- بخش اول: موضوع جامعه شناسی جنایی و وابستگی آن با جامعه شناسی کیفری ۳۱
- مبحث اول: رفتار مجرمانه مبتنی بر قانون: رفتار مجرمانه یعنی ارتکاب فعل، ترک فعل و یا فعل ناشی از ترک فعل که قانون گذار، مجازات مرتکب آن را از قبل پیش بینی می نماید. ۳۲
- مبحث دوم: انقاي مجازات های بدنی برای جرائم تعزیری نوجوانان کمتر از ۱۸ سال ۳۴
- بخش دوم: لزوم مبارزه با عوامل مؤثر در جامعه ی جرم زا ۳۴
- قسمت دوم: حیات و بقای جوامع - جرم زای امروزی و لزوم مبارزه ی جهانی علیه کاربرد تخریبی منابع علمی-فنی (تروریسم) ۳۹
- مقدمه ۳۹
- فصل اول: کیفیت عوامل بزهکاری در جوامع کشورهای سیستم های متفاوت ۴۰
- بخش اول: بزهکاری در جوامع کشورهای در حال توسعه ۴۱
- مبحث اول: بزهکاری در کشورهای آفریقایی سیاه پوست ۴۱
- مبحث دوم: بزهکاری در کشورهای عرب ۴۷
- مبحث سوم: بزهکاری در ارتباط با حقوق زنان در جوامع اسلامی ۴۹
- فصل دوم: حقوق جزایی جامعه ی ایرانی مسلمان با نگرشی بر سیاست های تقنینی - قضایی و اجرایی آن ۵۲

مقدمه ۵۲

بخش اول: حقوق جزای سابق (اولیه) ایران در آستانه ی تحول قانون گذاری (عصر مشروطیت) در کشور ۵۴

بخش دوم: سیستم های حقوقی براساس منابع حقوق ۶۰

مبحث اول: سیستم حقوق مدون (یا نوشته) ۶۰

مبحث دوم: سیستم حقوقی غیر مدون ۶۱

مبحث سوم: سیستم مبتنی بر عرف ۶۱

مبحث چهارم: سیستم مبتنی بر اقتصاد ۶۳

مبحث پنجم: سیستم مبتنی بر مذهب ۶۳

بخش سوم: منابع حقوق جزا در شریعت اسلام الهام بخش حقوق کشورهای اسلامی ۶۴

مبحث اول: قرآن ۶۵

مبحث دوم: سنت ۶۷

مبحث سوم: اجماع ۶۹

مبحث چهارم: عقل و قیاس ۷۰

مبحث پنجم: استحسان ۷۴

مبحث ششم: مصلحت مرسله ۷۶

بخش چهارم: اصول قانون اساسی در ارتباط با حقوق جزا و الزام به انطباق با موازین اسلامی و قواعد بین المللی ۷۷

بند اول: منابع الزامی حقوق جزای موضوعه ایران ۷۷

مبحث اول: اصول قانون اساسی در ارتباط با حقوق جزای ایران ۷۷

۱- مانی سیاست کیفری ۷۸

۲- تساری افراد در حمایت از قانون و احترام به شخصیت انسانی ۷۹

۳- مصونیت عقیده و آزادی مطبوعات ۸۰

۴- حمایت قانونی از روابط خصوصی افراد ۸۰

۵- منع توقیف غیرقانون ۸۱

۶- منع تبعید غیرقانونی ۸۲

۷- امکان دادخواهی عمومی ۸۰

۸- دفاع وکیل در دادگاه ۸۳

۹- حمایت از اصل قانونی بودن مجازات ها و صلاحیت مراجع صدور حکم ۸۴

۱۰- اصل برائت در امور کیفری ۸۵

۱۱- منع گرفتن اقرار به عنف و شکنجه و اجبار اشخاص به ارائه دلیل ۸۶

۱۲- عدم تعرض به متهمان و محکومان ۹۰

- ۱۳- منع اضرار به غیر ۹۰
- ۱۴- بازگرداندن ثروت های نامشروع و غیرقانونی به نفع صاحبان حق ۹۰
- ۱۵- حق اعمال قوه قضاییه به وسیله دادگاه های دادگستری ۹۱
- ۱۶- منع تعقیب ا توقیف نمایندگان مجلس ۹۱
- ۱۷- عفو و تخفیف مجازات محکومان ۹۲
- ۱۸- برابری افراد در مقابل قوانین ۹۲
- ۱۹- مسئولیت رئیس جمهور در برابر ملت ۹۲
- ۲۰- دادگاه های صلاحیت دار در رسیدگی به اتهامات رئیس جمهور و هیأت وزیران ۹۲
- ۲۱- وظایف قوه قضاییه در ارتباط با وقوع جرم ۹۲
- ۲۲- دادگستری به عنوان مرجع رسمی تظلمات و شکایات ۹۳
- ۲۳- منع انفصال قضات ۹۳
- ۲۴- علنی بودن محاکمات ۹۴
- ۲۵- مستدل بودن و استناد احکام دادگاه ها به قانون ۹۴
- ۲۶- منابع صدور حکم در دعاوی مطروحه ۹۴
- ۲۷- شیوه رسیدگی به جرایم سیاسی و مطبوعاتی ۹۷
- ۲۸- منع عطف به ماسبق شدن قوانین کیفری ۹۷

- ۲۹- تکلیف قضات در خودداری از اجرای مصوبات مخالف احکام اسلام ۹۸
- ۳۰- جبران تقصیر یا اشتباه قاضی و اعاده حیثیت متهم ۹۹
- ۳۱- جرایم مربوط به وظایف نظامی یا انتظامی ۱۰۰
- ۳۲- دیوان عدالت اداری مرجع رسیدگی به شکایات مردم ۱۰۱
- ۳۳- نقش سازمان بازرسی کل کشور در حسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین ۱۰۱
- مبحث دوم: قوانین راجع به ارتباط با حقوق جزای ایران ۱۰۲
- ۱- قانون حدود و قصاص و مقررات آن ۱۰۲
- ۲- قانون راجع به مجازات اسلامی ۱۰۲
- ۳- قانون مجازات اسلامی (دیات) ۱۰۳
- ۴- قانون مجازات اسلامی (تعزیرات) ۱۰۳
- ۵- قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ خورشیدی ۱۰۴
- ۶- قانون آیین دادرسی کیفری ۱۰۴
- ۷- قوانین متفرقه ۱۰۷
- ۸- مصوبات شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران ۱۰۸
- مبحث سوم: مصوبات قوه مجریه در ارتباط با حقوق جزای ایران ۱۰۸
- مبحث چهارم: آرای هیأت عمومی دیوان عالی کشور در ارتباط با حقوق جزای ایران ۱۰۹

- بند دوم: منابع ارشادی حقوق جزایی ۱۱۲
- مبحث اول: رویه قضایی در ارتباط با حقوق جزای ایران ۱۱۲
- مبحث دوم: دکترین یا عقیده علمای حقوق در ارتباط با حقوق جزای ایران ۱۱۴
- مبحث سوم: عرف و عادت در ارتباط حقوق جزای ایران ۱۱۷
- فصل سوم: حاکمیت شریعت اسلام و تحول تاریخی آن در ارتباط با علوم جزایی ۱۲۱
- بخش اول: حاکمیت «قرآن و اسلام» در امور جزایی ۱۲۳
- مبحث اول: کیفر قصاص فردی بستند به ادیان الهی قبل از اسلام ۱۲۴
- مبحث دوم: پیدایش مستقیم جرایم ناشی از قرآن مجید ۱۲۷
- قرآن ۱۲۷
- گفتار دوم: قتل عمدی مجنی علیه معصوم ۱۲۹
- گفتار سوم: بزهکاران منافی عفت در حد زنا و نحوه ی اثبات آن ۱۲۹
- گفتار چهارم: سرقت ۱۳۲
- گفتار پنجم: شرب خمر و حرمت آن ۱۳۳
- گفتار ششم: سوگند دروغ و عواقب شرعی آن ۱۳۳
- حاصل سخن: نتیجه گیری ۱۳۵
- ۱- قرآن ۱۳۵

۱۳۹	۲- سنت
۱۴۳	۳- اجماع
۱۴۴	۴- عقل (دلیل عقلی)
۱۴۸	فصل دوم: کیفرهای معمول و حاکم در جوامع اسلامی
۱۵۱	بخش اول: سیستم حدود یا کیفر های قانونی ناشی از اراده ی خداوند
۱۵۲	بخش دوم: سرقت بر سنا: حقوق موضوعه ی ایران کلیات (مشترب بین سرقت حدی و تعزیری)
۱۵۲	مبحث اول: سرقت (مسئله حب حد)
۱۵۲	مقدمه
۱۵۳	تعریف سرقت
۱۵۴	فصل یکم: عناصر عمومی و ارکان اختصاصی سرقت
۱۵۴	بخش یکم: ربودن در سرقت (عنصر مادی)
۱۵۹	مبحث اول: مصادیق حکمی شروع به سرقت
۱۶۰	مبحث دوم: مصادیق حکمی انتفای شروع به سرقت
۱۶۰	بخش دوم: منقول بودن مال در سرقت
۱۶۶	بخش سوم: تعلق مال به غیر در سرقت

مبحث اول: تعلق مال به دیگری در لحظه ربودن	۱۶۶
مبحث دوم: چگونگی معین نبودن مالک در سرقت	۱۶۷
مبحث سوم: سرقت در اموال مشترک	۱۶۷
مبحث چهارم: سرقت در اموال بدون صاحب	۱۶۸
مبحث پنجم: تهرات در اموال گمشده	۱۶۹
بخش چهارم: وجود قصد متقلبانه (یا قصد مجرمانه) در سرقت	۱۷۰
فصل دوم: انواع سرقت	۱۷۱
بخش اول: سرقت های مستلزم حد به معنی انحصار	۱۷۲
کلیات	۱۷۲
مبحث اول: انسان به عنوان عامل سرقت	۱۷۲
مبحث دوم: شخص حقیقی عامل سرقت	۱۷۳
بخش دوم: سرقت مستلزم حد عام شمول	۱۷۴
مبحث اول: شرایط سارق در سرقت مستلزم حد	۱۷۴
الف: در خصوص شخص سارق	۱۷۴
۱- رسیدن سن سارق به حد بلوغ شرعی	۱۷۴
۲- ضرورت وجودی عقل سارق در زمان سرقت	۱۷۶

- ۳- اختیار در سرقت ۱۷۹
- ۴- ضرورت و اضطرار در سرقت ۱۸۰
- ۵- قرابت در سرقت ۱۸۰
- ۶- علم و آگاهی بر ربودن مال غیر ۱۸۲
- ۷- علم و آگاهی بر حرمت سرقت ۱۸۳
- ۸- قصد ربودن ۱۸۴
- ۹- در حرز قرار داشتن، مسروق ۱۸۴
- ۱۰- مباشرت سارق در هتک حرز ۱۸۵
- ۱۱- مباشرت سارق در اخراج مال دیگری از حرز ۱۸۶
- ۱۲- معافیت سارق از کیفر حد ۱۸۷
- ب: شبیعی موضوع سرقت ۱۸۸
- پ: نحوه ارتکاب سرقت (مستوجب حد) ۱۸۸
- ت: کیفر سرقت و نحوی اجرای آن ۱۸۹
- بخش دوم: شرایط مال مسروق در سرقت مستلزم حد ۱۹۰
- ۱- نگهداری مال در حرز متناسب با آن ۱۹۰
- ۲- حد نصاب قیمت مال مسروق ۱۹۱

- ۳- مغضوبه و دزدی نبودن مال و حرز و محل نگهداری ۱۹۲
- ۴- قابل تملک بودن مال ۱۹۳
- مبحث دوم: زنا و کیفر آن ۱۹۳
- کیفرهای مربوط به جرم زنا ۱۹۵
- الف: زنا با محرم ۱۹۵
- ب: سنگسار ۱۹۵
- پ: کیفر شلاق ۱۹۷
- ت: تراشیدن موی سر و تبعید از شهر ۱۹۸
- مبحث سوم: محاربه ۱۹۸
- مبحث چهارم: همجنس گرایی (هم جنس بازی) ۲۰۰
- مبحث پنجم: قذف (اتهام زنا یا لواط به دیگری) ۲۰۰
- مبحث ششم: مستی ۲۰۱
- بخش دوم: سیستم مجازاتهای نامعین اختیاری (تعزیر بما یراه الحاکم) ۲۰۲
- بخش سوم: روابط حاکم بر حدود و تعزیرات ۲۰۵
- بخش چهارم: کیفر قصاص ۲۰۷
- فهرست منابع فارسی و عربی ۲۱۱

۲۱۶ فهرست منابع به زبان های خارجی (فرانسه)

۲۱۸ از همین نویسنده

۲۱۸ حقوق جزای اختصاصی

www.ketab.ir